

Олександр ДЗЮБЛЮК

доктор економічних наук, професор, Тернопільський національний економічний університет, Тернопіль, Україна, alex5203@ukr.net
ORCID ID: 0000-0002-4967-823X

ІННОВАЦІЙНІ ВЕКТОРИ РОЗВИТКУ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ

Вступ. В умовах зростання конкуренції у банківському секторі систематичне впровадження новітніх продуктів і технологій є запорукою успішності реалізації бізнес-моделей та ефективного завоювання й утримання відповідних сегментів фінансового ринку. Тому необхідною умовою ефективної діяльності банків є розробка і реалізація належної інноваційної стратегії, спрямованої передусім на оптимізацію управління ресурсним потенціалом, краще задоволення наявних потреб клієнтів, а також розробку й технічне вдосконалення послуг для адекватної відповіді на нові запити ринку, відповідно до економічних змін у глобалізованому середовищі.

Мета – обґрунтувати і систематизувати теоретичні погляди щодо розуміння сутності і основних напрямів розвитку банківської системи на інноваційних засадах. Формування ефективної системи управління інноваційною діяльністю має стати найважливішою умовою забезпечення ефективності роботи комерційних банків та досягнення ними конкурентної переваги як на внутрішньому ринку, так і у глобалізованому фінансовому просторі.

Результати. Проаналізовано і систематизовано основні теоретичні підходи до оцінки сутності інноваційної діяльності банків, визначено необхідність її розгляду з інституційних позицій для оцінки результативності інновацій. Обґрунтовано головні вектори активізації інноваційного процесу у комерційних банках: 1) впровадження інноваційних банківських продуктів та удосконалення існуючих послуг, здатних задовольнити максимально широке коло потреб клієнтів на фінансовому ринку; 2) зміна концепції просування банківських послуг до кінцевого споживача, запровадження інноваційних методів їх продаж та новітніх маркетингових стратегій; 3) модернізація організаційних структур банку і його структурних підрозділів з метою підвищення ефективності функціонування та швидкості реалізації управлінських рішень.

Висновки. Банківські установи при формуванні власної стратегії мають розцінювати інноваційний вектор розвитку як найважливіший засіб забезпечення стабільності свого функціонування, економічного зростання і конкурентоспроможності, оскільки ефективність діяльності банку залежить від його здатності задовольняти певні потреби клієнтів. Результати впровадження таких нововведень можуть виявлятися у розширенні клієнтської бази банку, оптимізації його філіальної мережі й організаційної структури, збільшенні частки фінансового ринку, скороченні транзакційних витрат

проведення банківських операцій, а також у забезпеченні стійкості функціонування банку в довгостроковій перспективі.

Ключові слова: комерційний банк, банківські інновації, фінансовий ринок, глобалізація, інтернет-банкінг, банківські послуги, конкуренція.

Бібл.: 6.

Александр ДЗЮБЛЮК

доктор економічних наук, професор, Тернопольский національний економічний університет, Тернополь, Україна

ИННОВАЦИОННЫЕ ВЕКТОРЫ РАЗВИТИЯ БАНКОВСКОЙ СИСТЕМЫ

Введение. В условиях роста конкуренции в банковском секторе систематическое внедрение новейших продуктов и технологий является залогом успешности реализации бизнес-моделей и эффективного завоевания и удержания соответствующих сегментов рынка. Поэтому необходимым условием эффективной деятельности банков является разработка и реализация соответствующей инновационной стратегии, направленной на оптимизацию управления ресурсным потенциалом, лучшее удовлетворение текущих потребностей клиентов, а также разработку и техническое совершенствование услуг для адекватного ответа на новые запросы рынка, в соответствии с экономическими изменениями в глобальной среде.

Цель – обосновать и систематизировать теоретические взгляды на понимание сущности и основных направлений развития банковской системы на инновационных принципах. Формирование эффективной системы управления инновационной деятельностью должно стать важнейшим условием обеспечения эффективности работы коммерческих банков и достижения ими конкурентного преимущества как на внутреннем рынке, так и в глобальном финансовом пространстве.

Результаты. Проанализированы и систематизированы основные теоретические подходы к оценке сущности инновационной деятельности банков, а также определена необходимость ее рассмотрения с институциональных позиций для оценки результативности инноваций. Обоснованы главные векторы активизации инновационного процесса в коммерческих банках: 1) внедрение инновационных банковских продуктов и совершенствование существующих услуг, способных удовлетворить максимально широкий круг потребностей клиентов на финансовом рынке; 2) изменение концепции продвижения банковских услуг к конечному потребителю, внедрение инновационных методов их продажи и новейших маркетинговых стратегий; 3) модернизация организационных структур банка и его структурных подразделений с целью повышения эффективности функционирования и скорости реализации управленческих решений.

Выводы. Банковские учреждения при формировании собственной стратегии должны расценивать инновационный вектор развития как важнейшее средство обеспечения стабильности своего функционирования, экономического роста и конкурентоспособности, поскольку эффективность деятельности банка зависит от его способности удовлетворять определенные потребности клиентов. Результаты внедрения таких нововведений могут проявляться в расширении клиентской базы банка, оптимизации его филиальной сети и организационной структуры, увеличении доли рынка, сокраще-

нии транзакционных издержек проведения банковских операций, а также в обеспечении устойчивости функционирования банка в долгосрочной перспективе.

Ключевые слова: коммерческий банк, банковские инновации, финансовый рынок, глобализация, интернет-банкинг, банковские услуги, конкуренция.

Oleksandr DZYUBLYUK

Dr. Sc. (Economics), Prof., Ternopil National Economic University, Ternopil, Ukraine,
alex5203@ukr.net

ORCID ID: 0000-0002-4967-823X

INNOVATIVE VECTORS OF BANKING SYSTEM DEVELOPMENT

Introduction. In a context of increasing competition in the banking sector, the systematic introduction of advanced products and technologies is a key to successful implementation of business models and the effective conquest and maintenance of relevant segments of the financial market. Therefore, the necessary condition for the effective operation of banks is the development and implementation of an appropriate innovation strategy aimed primarily at optimizing management of resource potential, better meeting existing customer needs, as well as the development and technical improvement of services for an adequate response to all new market demands in accordance with economic changes in the globalized environment.

Purpose. The purpose of this article is to substantiate and systematize theoretical views on understanding the essence and main directions of development of the banking system on an innovative basis. The formation of an effective management system for innovation activities should become the most important condition for ensuring the efficiency of the work of commercial banks and achieving their competitive advantage both in the domestic market and in the globalized financial space.

Results. The basic theoretical approaches to the assessment of the essence of innovation activity of banks are analyzed and systematized, and the necessity of its consideration from institutional positions for assessing the effectiveness of innovations is determined. The main vectors of activation of the innovation process in commercial banks are substantiated: 1) introduction of innovative banking products and improvement of existing services capable of satisfying the broadest possible range of consumers' needs in the financial market; 2) change of the concept of advancement of banking services to the users, introduction of innovative methods of their sales and the latest marketing strategies; 3) modernization of organizational structures of the bank and its structural subdivisions in order to increase the efficiency of the operation and speed of implementation of management decisions.

Conclusions. Banking institutions, when formulating their own strategy, should consider the innovative vector of development as the most important means of ensuring the stability of its functioning, economic growth and competitiveness, since the efficiency of the bank depends on its ability to meet certain customer' needs. The results of implementation of such innovations may be reflected in expansion of the client base of the bank, optimization of its branch network and organizational structure, increase of the share of the financial market, reduction of transaction costs of banking operations, and also in ensuring the stability of the bank's functioning in the long run.

Keywords: commercial bank, banking innovations, financial market, globalization, internet banking, banking services, competition.

JEL Classification: E21, E44, F20, G20, G21, L86, O31.

Постановка проблеми. Одним із ключових завдань сучасної економічної політики держави має бути відновлення інноваційного потенціалу країни, з тим, щоб можна було не тільки створювати окремі зразки наукомістких, технічно складних виробів, а й забезпечувати можливості розробки і реалізації сучасних інвестиційних проектів, котрі дали б змогу виробляти і реалізовувати інноваційну продукцію на внутрішньому та світових ринках. При цьому ефективність використання науково-технічних досягнень визначається як рівнем наукових досліджень і розробок, так і комплексом певних технічних, виробничих, організаційних, маркетингових, фінансових операцій, які в сукупності й утворюють інноваційний процес та є його невід'ємними елементами.

Особливо відчутною є динаміка інноваційних процесів у фінансовій сфері, де систематичне впровадження новітніх продуктів і технологій є запорукою успішної реалізації бізнес-моделей та ефективного завоювання й утримання відповідних сегментів фінансового ринку. Інноваційна стратегія фінансових посередників, головне місце серед яких, поза сумнівом, належить банківським установам, спрямована насамперед на оптимізацію управління ресурсним потенціалом, краще задоволення наявних потреб клієнтів, а також розробку й технічне вдосконалення послуг для адекватної відповіді на нові запити клієнтури, відповідно до економічних змін у глобалізованому середовищі.

У зв'язку із цими обставинами обрання інноваційних векторів розвитку банківських систем потрібно розуміти як вимушену відповідь на сучасні процеси глобалізації, сек'юритизації й інформатизації. Адже новітні продукти і технології останніх десятиліть, пов'язані із електронними транзакціями, банківськими картками, сучасними інструментами інвестування коштів та хе-

джування фінансових ризиків, кардинально змінили усю банківську діяльність, надавши їй такого динамізму, який донедавна був притаманний лише ІТ-галузі. Крім того, різко зросла конкуренція як усередині банківського сектору, так і між банками та небанківськими фінансово-кредитними установами. У цих умовах комерційні банки змушені не лише постійно розширювати і вдосконалювати пропоновані клієнтам продукти, але також і трансформувати власні управлінські і виробничі системи для підвищення ефективності своєї діяльності.

Тому розгляд і систематизацію основних аспектів інноваційних процесів у банківському бізнесі слід вважати невід'ємною складовою теоретичного обґрунтування реалізації державою інноваційної стратегії розвитку вітчизняної економіки, що має відображати подолання її сировинної, низькотехнологічної спрямованості за рахунок прискореної диверсифікації та реалізації конкурентних переваг. Такі переваги можуть бути створені не в останню чергу за рахунок ефективної політики комерційних банків щодо впровадження інновацій. А відтак дослідження основних напрямів реалізації нововведень у функціонуванні банківської системи набувають особливої актуальності на сучасному етапі економічного розвитку, а формування ефективної системи управління інноваційною діяльністю з метою підвищення потенціалу вітчизняних банків слід вважати важливим напрямком наукових досліджень, особливо в контексті активного впливу глобалізаційних процесів і посилення конкуренції на світових фінансових ринках.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженню проблем впровадження інноваційних засад у розвитку економіки присвячено праці багатьох вітчизняних і зарубіжних економістів, серед яких вагомий внесок належить таким науковцям, як: І. Балабанов [1], Т. Васильєва [3], Д. Вахрушев

[4], Є. Виногорова [5], Дж. Гелбрейт [6], М. Діба [24], П. Друкер [7], С. Єгоричева [8], В. Закшевський [10], О. Золотарьова [11], С. Козьменко [12], О. Колодізев [13], О. Лаврушин [2], А. Маршалл [14], В. Міщенко [15], А. Муравйова [16], В. Просалова [17], К. Прохоров [18], Л. Саченок [19], Дж. Сінкі [20], К. Скіннер [21], Т. Смовженко [22], О. Степаненко [23], Й. Шумпетер [25], С. Яковенко [26]. Однак невіршеними залишаються проблеми, які стосуються сукупності факторів, що забезпечують формування та реалізацію потенціалу нових наукових ідей і винаходів в інтересах забезпечення ефективного функціонування та розвитку інститутів банківської системи. Крім того, у зв'язку зі складністю та різноманітністю інноваційних процесів, що відбуваються у банківському секторі, їх ефективний розвиток неможливий без розробки і послідовної реалізації належної інноваційної стратегії, котра має стати відповідним предметом наукового дослідження.

Мета статті полягає в обґрунтуванні і систематизації теоретичних поглядів щодо розуміння сутності й основних напрямів розвитку банківської системи на якісно нових, інноваційних засадах, що має стати найважливішою умовою забезпечення ефективності роботи комерційних банків та досягнення ними конкурентної переваги як на внутрішньому ринку, так і у глобалізованому фінансовому просторі.

Виклад основного матеріалу дослідження. Сучасні процеси глобалізаційного впливу на організацію усіх економічних відносин, посилення конкуренції на світових фінансових ринках, а також поява й активний розвиток нових технологічних досягнень об'єктивно позначаються на функціонуванні банківського сектору та обумовлюють його вимушене залучення до реалізації політики нововведень, позаяк нині інновації є ключовим фактором

стабільності, конкурентоспроможності та сталого економічного зростання. За таких умов усебічне, комплексне дослідження банківських інновацій в сучасних умовах потребує уточнення теоретичних засад, змісту і специфіки цього процесу.

Теоретичні засади банківських інновацій

У сучасній економічній літературі інноваційний банківський продукт найчастіше розглядається як результат інноваційної діяльності банку, що отримав практичну реалізацію у вигляді нової або вдосконаленої банківської послуги чи операції, а також як сукупність дій і процесів, пов'язаних з її наданням [4, с. 5]. Банківська інновація при такому підході зазвичай трактується як процес модернізації діяльності банку, що полягає в удосконаленні наданих продуктів, операцій, послуг, бізнес-процесів або створення нових, спрямованих на краще задоволення потреб клієнтів [18, с. 55]. В окремих дослідженнях робиться наголос, що банківські інновації виступають необхідним елементом, який дає змогу забезпечити конкурентоспроможність банку [17, с. 14].

Загалом банківські інновації у науковій літературі розглядаються у широкому діапазоні – від вузького розуміння здійснення банківських операцій і угод, заснованих на комунікаційних та інтернет-технологіях, до усіх нововведень у всіх сферах функціонування банку [10, с. 215]. Тобто, банківська інновація зазвичай трактується як продукт, послуга або технологія, впровадження якої супроводжує якісні зміни в банківській діяльності.

Деякі економісти наголошують на зростанні прибутковості банку як сутності і головній меті його інноваційної діяльності. Так, Дж. Сінкі стверджує, що інновації у сфері фінансового та банківського обслуговування зумовлені необхідністю отримувати прибуток в умовах конкурентної боротьби [20, с. 810]. З точки зору О. І. Лаврушина, банківські інновації як сукупність принципово

нових банківських продуктів і послуг – це синтетичне поняття про мету і результати діяльності банку в сфері нових технологій, спрямованих на отримання додаткових доходів у процесі створення сприятливих умов формування і розміщення ресурсного потенціалу за допомогою запровадження нововведень, які сприяють клієнтам в отриманні прибутку [2, с. 480]. На думку С. Б. Єгоричевої, найголовнішою внутрішньою причиною інноваційності є необхідність забезпечення прибуткової діяльності банку, причому не тільки у короткостроковій, а й у довгостроковій перспективі, що, зрештою, має на меті зростання вартості бізнесу [8, с. 52].

Слід зазначити, що вітчизняні науковці при визначенні банківських інновацій більше схилиються до обґрунтування цього поняття у максимально широкому контексті. Зокрема О. П. Степаненко, Л. І. Саченок, А. П. Нікітіна, визначають інноваційний розвиток банківської системи як процес структурного вдосконалення банківської системи, який досягається переважно за рахунок практичного використання нових знань для підвищення якості банківських послуг, підвищення рівня захисту банківської інформації, підвищення рівня конкурентоспроможності банків і, як наслідок, банківської системи в цілому [23, с. 277; 19, с. 135]. На думку Т. С. Смовженко, під банківськими інноваціями слід розуміти будь-які зміни, нововведення у всіх сферах функціонування банку, що володіють певним позитивним економічним або стратегічним ефектом [22, с. 52]. З позицій С. М. Козьменка, до інновацій у банківській сфері відносять ті нові процеси і моделі, за допомогою яких кредитно-фінансові інститути мають намір вийти на відносно новий рівень функціонування, а також покращити свої позиції на ринку банківських послуг [12, с. 14].

Потрібно зауважити, що такий широкий підхід до трактування банківських інновацій

є виправданим, якщо це передбачає формулювання цілісної стратегії інноваційного розвитку банку, що визначає технологічні зміни напрямів його діяльності, пов'язані із пропозицією новітніх послуг та удосконаленням організаційних структур банківських установ у такий спосіб, щоб отримати максимальні конкурентні переваги на фінансовому ринку. Можна погодитись із точкою зору Д. С. Вахрушева, що банківські інновації доцільно трактувати комплексно [4, с. 5]. З одного боку, інноваційний процес у банку є складною системою організаційно-економічних відносин, що супроводжують розробку та впровадження інноваційних банківських продуктів. З іншого боку, з інституційних позицій банківські інновації можна визначити як взаємодію між учасниками інноваційного процесу в банку, що регулюються сукупністю усталених формальних і неформальних норм і виникають у процесі надання нових або вдосконалених існуючих банківських послуг.

Тому банківські інновації можна і навіть потрібно розглядати також і з позицій інституціонального підходу, а саме як систему інституційної взаємодії суб'єктів і об'єктів банківської діяльності, яка виникає у процесі реалізації банківських послуг, пропонуваних споживачеві для задоволення його потреби в банківському обслуговуванні. Такий підхід дає змогу оцінити результативність банківських інновацій з позицій різних рівнів їх суб'єктності:

- 1) для клієнтів – поліпшення якості і доступності банківських послуг і розширення асортименту з урахуванням останніх досягнень новітніх інформаційних технологій;
- 2) для банків – підвищення рівня конкурентоспроможності і прибутковості за рахунок розширення клієнтської бази, а також ефективності роботи загалом за рахунок оптимізації організаційної

структури та збільшення технологічних можливостей;

- 3) для суспільства – поліпшення якості життя за рахунок доступу до ширшого кола банківських послуг та новітніх фінансових технологій, що в результаті сприяє поживленню господарської активності й оптимізації економічних відносин загалом.

Отже, якщо узагальнити запропоновані підходи, то інновації в банківському секторі можна розглядати як різноманітні економічні, організаційно-управлінські, інституційні, фінансові, інформаційно-технологічні нововведення у всіх сферах функціонування банку. З таких позицій банківські інновації можна вважати специфічним видом фінансових інновацій, реалізованих банками на фінансових ринках або у власній діяльності у формі нового або вдосконаленого банківського продукту, послуги, процесу, організаційної форми або технології з метою більш ефективного формування та розміщення ресурсного потенціалу комерційного банку.

Головним стимулом інноваційних перетворень у банківській сфері є специфіка її розвитку в умовах глобалізації та конкурентної боротьби, а також необхідність протистояння високим ризикам бізнесової діяльності та зростаючим загрозам розгортання глобальних фінансових криз. Тому необхідною умовою успішного розвитку банків у сучасних умовах слід вважати активізацію інноваційного процесу, що може здійснюватися за наступними основними векторами:

- 1) впровадження інноваційних банківських продуктів та новітніх послуг, здатних задовольнити максимально широке коло потреб споживачів на фінансовому ринку, а також модифікування уже існуючих видів банківських послуг із застосуванням технологічних інновацій;
- 2) зміна концепції просування банківських продуктів до кінцевого споживача, за-

провадження інноваційних методів їх продаж та новітніх маркетингових стратегій, що виводять комерційні банки далеко за межі посередницької діяльності у перерозподілі кредитних ресурсів і здійсненні розрахунків;

- 3) модернізація організаційних структур банку і його окремих структурних підрозділів, а також систем внутрішнього контролю у банках, що сприяють підвищенню ефективності функціонування банку, швидкості проходження управлінських рішень та формуванню ефективної системи банківського ризик-менеджменту.

Систематизовані у такий спосіб інновації у відповідних сферах нині відображають найважливіші аспекти сучасного банківського бізнесу, оскільки сприяють забезпеченню підвищення лояльності клієнтів, зниження витрат праці банківського персоналу та зростання ефективності діяльності самого банку. Інноваційний вектор розвитку банківської системи, по суті, дає змогу перетворити сучасний комерційний банк із посередника у здійсненні розрахунків і джерела кредитних ресурсів на високотехнологічний фінансовий інститут, готовий комплексно обслуговувати складні комерційні угоди та проекти з партнерами у різних частинах світу. Цим і визначається широке впровадження продуктових, технологічних, організаційних, управлінських інновацій у банківській системі.

У зв'язку із цим адекватна оцінка сучасних тенденцій і процесів у банківському секторі потребує детального розгляду можливостей його інноваційного розвитку за трьома зазначеними векторами з тим, щоб можна було сформулювати відповідну стратегію функціонування високотехнологічної і конкурентоспроможної банківської системи України, здатної вже у найближчій перспективі виступати локомотивом стійкого розвитку національної економіки.

Впровадження інноваційних банківських послуг

Перший вектор інноваційного розвитку банківської системи, що засновується на впровадженні новітніх банківських послуг і технологій, нерозривно пов'язаний із процесами фінансової глобалізації, котра нині є основною тенденцією розвитку міжнародної економіки, що тією чи іншою мірою впливає на поведінку всіх економічних агентів та усі процеси, які відбуваються у світовому господарстві. Однією із іманентних ознак глобалізації фінансових ринків є їхня подальша лібералізація, що супроводжується дерегулюванням банківської діяльності. Унаслідок цього колись чіткі інституційні розмежування між різними видами банківської і фінансової діяльності – комерційно-посередницької, інвестиційної, страхової – стають усе менш очевидними, змушуючи банківські установи конкурувати одночасно у багатьох сегментах фінансового ринку, причому не тільки один з одним, а й з іншими фінансовими інститутами – страховими і фінансовими компаніями та інвестиційними фондами і трастовими компаніями. Крім того, великі банки можуть організовувати потужні інформаційні структури, що з'єднують клієнтів із фінансовими, інвестиційними та товарними ринками, надаючи при цьому широкий спектр консультативних послуг та витісняючи з ринку спеціалізовані консалтингові компанії.

Глобалізація прискорює динаміку ускладнення економічних явищ та процесів і, як наслідок, з'являються нові сфери діяльності та виникає об'єктивна потреба в новітніх банківських продуктах і послугах, які опосередковують нові фінансово-економічні відносини. Це означає, що інноваційний розвиток стає найважливішим фактором досягнення конкурентної переваги комерційних банків в глобалізованому фінансовому просторі. Саме тому головним

напрямом перемоги у конкурентній боротьбі за клієнта стають технологічні інновації у продуктовому ряді банківської сфери, під якими слід розуміти створення нових і вдосконалення вже існуючих банківських продуктів, а також використання сучасних інформаційних технологій та технологічного обладнання з метою підвищення ефективності та конкурентоспроможності банківських послуг.

У такому разі надзвичайно важливий аспект банківських інновацій полягає у тому, що глобалізація та нові інформаційні технології змушують комерційні банки дедалі частіше конкурувати із широким колом небанківських фінансових посередників, що вимагає від банківських установ у боротьбі за утримання клієнта і відповідних сегментів фінансового ринку здійснювати перманентний пошук і пропонувати широкий спектр банківських послуг, здатних задовольнити зростаючі запити клієнтури. До них, зокрема, належать: мікрофінансування, інноваційні фінансові інструменти строкового ринку, включаючи фінансові ф'ючерси, опціони, іпотечні цінні папери, інструменти валютного ринку, технологічно удосконалені безготівкові розрахунки фізичних осіб, інструменти хеджування фінансових ризиків, управління грошовими коштами й іншими активами клієнтів, а також низка інших послуг із широким використанням нових інформаційних технологій. Це означає, що головними ознаками інноваційної стратегії розвитку банків є розробка нових або модернізація уже існуючих банківських продуктів.

Щодо вже існуючих банківських послуг, то на сьогодні це – один із головних напрямів інноваційного розвитку вітчизняної банківської системи. Йдеться, зокрема, про такі нові форми надання класичних банківських послуг, як банківські карти, котрі є цілком самостійним напрямом нововведень. І хоча

вони давно вже не є інновацією, однак платіжні системи, що їх обслуговують, пропонують усе нові способи захисту й оптимізації управління коштами клієнтів банку, перетворюючи карти на свого роду мікрокомп'ютери. А нові рішення, впроваджені нині провідними міжнародними платіжними системами, ґрунтуються на чіпових технологіях, які мають багаторівневу систему захисту та дають змогу здійснювати необхідні платіжні операції у безконтактний спосіб.

Разом із тим, якщо розвиток операцій із банківськими картами як важливий інноваційний напрямок удосконалення існуючих послуг банку відносно легко адаптований до вітчизняного фінансового простору, то інші напрями впровадження нововведень можуть зустріти перешкоди на своєму шляху через суперечливості та неадекватність сформованому інституційному середовищу й інформаційно-технологічним можливостям комерційних банків і банківської інфраструктури. Як приклад подібних інноваційних банківських продуктів, можна назвати такі зарубіжні банківські інновації, як мікрофінансування й інноваційні фінансові інструменти строкового ринку. Так, існуюча вітчизняна практика надання мікrokредитів істотно відрізняється від наявних зарубіжних аналогів і не спрямована на підвищення підприємницької активності позичальників, а інформаційно-технологічні можливості і недостатня ступінь розвитку різних сегментів фінансового ринку не дають змоги впровадити активно використовувані за кордоном засоби хеджування ризиків на ринках похідних фінансових інструментів. Тому необхідною умовою подальшої активізації інноваційних процесів у банківському секторі слід вважати зміни інституційного середовища з метою створення передумов для впровадження у вітчизняну практику новітніх послуг, пропозиція яких клієнтам банків була б адекватною до глобальних

викликів конкурентного середовища світового фінансового ринку.

Потрібно наголосити, що саме зовнішнє конкурентне середовище, а також глобальні масштаби комп'ютеризації економічних процесів радикально змінили матеріальну основу існування усіх секторів економіки, в тому числі і фінансового. При цьому позитивним наслідком глобального технологічного переозброєння фінансових ринків на основі електронних та інтернет-технологій стали тенденції щодо активізації конкуренції, підвищення якості банківських послуг, їхньої диверсифікації та розширення можливостей значного збільшення обсягів операцій з новими похідними фінансовими інструментами.

Інноваційні технології просування банківських послуг на ринку

Другий важливий вектор банківських інновацій пов'язаний із новітніми методами і маркетинговими стратегіями просування банківських послуг до споживача, адже глобалізація й інформаційні технології, як уже було зазначено вище, змушують комерційні банки конкурувати із широким колом небанківських фінансових установ. У цьому контексті активне використання опіпє-технологій створює сприятливі умови для забезпечення прозорості ринкових відносин, даючи змогу клієнтам без особливих витрат енергії і часу обирати найбільш вигідні для себе пропозиції банківських послуг, що істотно звужує можливості цінового диктату внаслідок монополізації цілих секторів фінансового ринку, як це мало місце раніше.

Річ у тім, що розвиток новітніх інформаційних і телекомунікаційних технологій загострює конкурентну боротьбу саме з боку небанківських інститутів фінансового ринку, котрі активно пропонують свої послуги у тих його секторах, у яких колись панували лише комерційні банки, наприклад, у платіжній сфері. Телекомунікаційні фірми, ін-

вестиційні фонди і фінансові компанії усе активніше пропонують традиційні банківські послуги споживачам на ринку, змушуючи банки адекватно відповідати через розширення сфер застосування опіліе-технологій на основі internet-банкінгу. У зв'язку із цим відносини між банками та їхніми клієнтами набувають принципово нового характеру, що означає поступове зниження ролі банківських установ лише як виключно традиційних фінансових посередників у здійсненні депозитно-кредитних і розрахункових операцій і водночас зростання значення комерційних банків як організаторів потужних інформаційних структур, котрі надають широкий спектр консалтингових послуг, забезпечують дані про стан ринку, з'єднують своїх клієнтів із фінансовими, інвестиційними, валютними та товарними ринками, що відображає їх прагнення створювати максимально зручні і комфортні умови для роботи клієнтури.

Активне впровадження новітніх електронних технологій, комунікаційних засобів та високотехнічного обладнання забезпечило більш якісну і швидку передачу інформації. Водночас це дало можливість більш оперативно керувати фінансовими потоками у масштабах світового господарства, що не могло не відобразитися на діяльності банківських установ. Постійно вдосконалюючись, інформаційні технології отримують усе нові можливості застосування в банківському секторі. Адже ще зовсім недавно інформаційні системи розглядалися лише як засіб скорочення обсягів ручної праці і зниження банківських витрат та використовувалися переважно для автоматизації збору й обробки банківської інформації, а також для планування і контролю в банках. Утім на сучасному етапі інформаційні технології стали рушійною силою докорінних структурних змін у банківському бізнесі, позаяк дають змогу буквально долати простір і

час, відкриваючи банкам цілодобовий вихід на будь-які географічно віддалені фінансові ринки, а клієнтам – безперешкодний доступ до банківських сервісів, не залежно від часу і місця розташування.

Такий доступ отримав назву дистанційного банківського обслуговування, а це – технологія, за якої здійснення банківських операцій не потребує фізичної присутності у відділенні банку, що передбачає проведення платежів чи інших дій із коштами клієнта на основі його дистанційних розпоряджень, які передаються через різні канали доступу до банківського серверу за допомогою певних технічних засобів, включаючи телефон (telebanking), Інтернет (internet-banking), а також портативні пристрої (mobile-banking).

Телебанкінг у цьому переліку історично був першою інноваційною технологією. Це – автоматична система інформування клієнтів комерційного банку, яка дає змогу оперативної і цілодобово управляти рахунками за допомогою телефону, що здійснюється через call-центр банківської установи, тобто спеціальний апаратно-програмний комплекс, котрий забезпечує обробку вхідних телефонних викликів автоматично або за допомогою оператора. Порівняно зі звичайною інформаційно-довідковою службою, використання call-центру дає можливість оптимізувати обробку дзвінків, скорочуючи час пошуку потрібної клієнтові інформації та забезпечуючи постійну доступність послуги. До того ж на його основі можна організувати низку послуг, таких як: інформаційно-довідкова підтримка для клієнтів, автоматизоване управління банківськими рахунками, організація служби технічної підтримки.

Інноваційність маркетингових стратегій у застосуванні call-центру банку полягає також і у розширенні можливостей забезпечення для кожного клієнта індивідуального обслуговування. Адже сучасні технології функціонування банківських call-центрів

дають змогу ідентифікувати абонента, що телефонує, і завчасно отримувати наявну про нього інформацію, включаючи звичні для нього вимоги та запити.

Подальший розвиток дистанційного банківського обслуговування зумовив використання ще більш новітніх засобів зв'язку через Інтернет та мобільні телефонні мережі, які істотно розширили можливості доступу клієнтів до банківських послуг через internet-banking та mobile-banking. Інтернет, по суті, змінив традиційну технологію функціонування систем "клієнт-банк", адже тепер немає необхідності в установці спеціалізованого програмного забезпечення у клієнта, оскільки кінцевий користувач працює тільки зі стандартною програмою (браузером).

Інтернет-банкінг – це загальна назва технологій дистанційного банківського обслуговування, а також доступ до рахунків та банківських операцій, що надається клієнту в будь-який час і з будь-якого комп'ютера, що має доступ до Інтернету. Мобільний банкінг – це система, яка дає можливість власнику мобільного телефону розпоряджатися грошовими коштами, які є на його рахунку, в будь-якому банку.

Такий вектор інноваційного розвитку банківської справи відображає докорінну зміну підходів у взаємодії банку з клієнтами. А з іншого боку, об'єктивною передумовою інтенсивного використання інтернет-технологій у банківському бізнесі є активна конкуренція з боку як банківських, так і небанківських установ фінансового ринку, що розглядають відповідні послуги як ефективний засіб утримання і залучення клієнтів.

Тому нині системи інтернет-банкінгу охоплюють, по суті, повний набір банківських послуг, за винятком операцій з готівкою. Крім того, такі системи можуть бути основою дистанційної роботи на ринках цінних паперів і віддаленого страхування, оскільки вони забезпечують проведення

розрахунків і контроль над ними з боку всіх учасників операцій. Якісно новий рівень систем інтернет-банкінгу визначається тим, що сьогодні – це набір програмних модулів, які дають можливість банку збирати необхідну інформацію про клієнта, узагальнювати та нагромаджувати її, робити певні обґрунтовані висновки, експортувати її в інші програмні доповнення, надавати необхідну інформацію клієнтам чи співробітникам банку. Інакше кажучи, такі системи є основою налагодження тривалих відносин комерційних банків з клієнтами та передумовою для постійного підвищення рівня банківського обслуговування.

У цьому зв'язку відбуваються процеси кардинальної трансформації каналів інформаційної взаємодії між банками та їх клієнтами, передусім у сфері банківського маркетингу, що відображає уже ті інновації, які пов'язані з рекламою та способами просування банківських продуктів до кінцевого споживача. Адже сучасні мультимедійні засоби в змозі забезпечити віртуальне інтерактивне комунікування банку з клієнтом, яке практично замінює особисте спілкування з ним у банківській філії, даючи змогу донести усю необхідну інформацію про банківські продукти і умови обслуговування. А тому новітні технології, по суті, скорочують інформаційну асиметрію, підвищуючи ступінь прозорості фінансового ринку, та роблять більш доступною для клієнтів інформацію про банки. Позитивними результатами глобального технологічного переозброєння банківської системи на основі інтернет-технологій стали: покращення рівня інформування клієнтів, підвищення якості банківських послуг та їхньої диверсифікації в результаті активізації конкуренції у банківському секторі.

Інноваційні процеси удосконалення організаційних структур банку

Третій головний вектор інноваційного розвитку банківського сектору має вирі-

шальне значення на шляху оптимізації організаційних структур комерційного банку, відображаючи його здатність пристосуватися до високих потреб у змінах технологічних підходів до побудови власної бізнес-моделі у такий спосіб, щоб вона максимально відповідала викликам фінансового ринку та існуючого на ньому конкурентного середовища, пов'язаного із наданням широкого розмаїття фінансових послуг на основі високих технологій. Такий вектор відображає серйозні зміни усієї парадигми банківської інноваційної діяльності. Адже якщо раніше банки зосереджували свою увагу в основному на продуктових інноваціях, що забезпечували тимчасову конкурентну перевагу на фінансовому ринку, то в сучасних умовах головне місце відводиться інноваціям бізнес-моделей, які дають можливість суттєво покращувати фінансові показники та є головними засобами конкурентної боротьби за клієнта.

Потрібно розуміти, що іманентною ознакою сучасного фінансового ринку стало його інтегрування у міжнародний інформаційний простір, унаслідок чого комп'ютеризація й інформатизація глобальних ринків і цифрові технології сприяли революційним змінам у банківському бізнесі та появі не лише новітніх банківських послуг. Річ у тім, що розвиток інформаційних технологій сприяв активізації принципів змін і в умовах надання традиційних банківських послуг в усьому світі та в організації діяльності банків. Адже усе більше банківських установ переходить до управління рахунками із використанням можливостей Інтернету, що практично повністю змінює існуючий ландшафт фінансових ринків і підходи до організації операційної діяльності комерційних банків.

У багатьох розвинених країнах відбувається перехід від класичної філіальної моделі до моделі дистанційного банківського

обслуговування. Функції існуючої роздрібно мережі поступово звужуються і банківські філії усе більше перетворюються на спеціалізовані сервіс-центри із розширенням зон самообслуговування клієнтів. У розвинутих країнах створюють повністю автоматизовані філії банку. Це – приміщення зі спеціальним банківським обладнанням, де клієнт здійснює самостійну роботу зі своїми рахунками (поточними, ощадними, картковими), а саме: оплату комунальних послуг та інших платежів, прийом і видачу готівки за допомогою банкоматів, здійснення безготівкових грошових переказів, отримання виписок за необхідний період часу, а також конвертацію валюти, розміщення депозитів, формування власного інвестиційного портфеля.

Цінність таких інноваційних змін у роботі банківської системи для споживача полягає у тому, що вони розширюють часові та просторові рамки, у яких клієнт може здійснити банківські операції, адже за таких умов зникає необхідність підлаштовування під конкретний графік роботи банківської установи, позаяк її сервер зазвичай доступний цілодобово без перерв на обід, вихідних і святкових днів. При цьому те, що клієнт банку фактично проводить самостійну роботу зі своїми рахунками, означає усе більший перерозподіл навантаження усередині самого банку від економічно малоефективної операційно-касової роботи у бік вискоелективної праці менеджерів, що займаються кредитними, трастовими, консалтинговими та іншими видами банківських послуг. Як результат, за рахунок економії на витратах такі банки можуть пропонувати більш вигідні відсоткові ставки й умови обслуговування. Адже при відносно невеликому вкладенні коштів й утриманні меншого штату співробітників перед банками відкриваються значно ширші можливості обслуговування великих територій та груп клієнтів. За таких обставин змінюєть-

ся сам характер управління банківськими установами, позаяк впровадження організаційно-економічних інновацій зумовлює зміни в організації документообігу, взаємодії між структурними підрозділами банків, оптимізації формування їх персоналу.

Ці ж самі тенденції стосуються також іншого напрямку банківських інновацій, пов'язаного із появою так званих віртуальних банків, що працюють з клієнтами виключно через мережу Інтернет і не мають власної філіальної сітки. У цьому разі у клієнта банку відсутня необхідність контактувати із його фронт-офісом, а всі взаємини у процесі обслуговування будуються виключно через мережу. За цих умов низка традиційних конкурентних переваг банків можуть частково втрачати своє значення, позаяк нове покоління клієнтів більш охоче користується послугами інтернет-банкінгу, аніж традиційними каналами банківського обслуговування.

Таким чином, інноваційні зміни в організаційних структурах комерційних банків фактично обумовлюють появу принципово нових підходів до побудови бізнес-моделі роботи банківських установ на ринку і порядку дистанційного обслуговування клієнтів. Зокрема, йдеться про такі підходи, як: 1) екстериторіальність і безперервність роботи банківської системи, що передбачає надання клієнту можливості управляти грошовими коштами, незалежно від місця його перебування і часу доби; 2) множинність каналів доступу, що означає спроможність банківських установ забезпечувати клієнтів різними каналами надання послуг і отримання інформації від банку; 3) загальнодоступність, що передбачає прийнятність для клієнтів цінової політики банку, пов'язаної із впровадженням інноваційних систем і змінами умов обслуговування; 4) інтерактивність, яка означає можливість банку проводити операції в режимі самообслуговування, але за умови збереження за клієнтом права ви-

бору і традиційного режиму отримання банківських послуг – через фронт-офіс банку. Реалізація цих підходів відображає цілісну стратегію змін в організаційних структурах банків з метою забезпечення їх максимальної відповідності до нових умов банківської діяльності на інноваційних засадах.

Проблеми і протиріччя на шляху реалізації банківських інновацій

Водночас необхідно зазначити, що процес оптимізації бізнес-моделі сучасного банку на інноваційних засадах містить у собі певні проблеми і протиріччя. З одного боку, посилення конкуренції на фінансовому ринку вимагає від банку постійних зусиль щодо зниження витрат задля підвищення ефективності своєї діяльності, що потребує впровадження усе більш жорстких схем контролю за витрачанням коштів і аналізу ефективності. Однак, з іншого боку, необхідність відповідати вимогам часу змушує банки збільшувати витрати на впровадження нових інформаційних та телекомунікаційних технологій, розвивати додатково до існуючої мережі філій електронні дистрибутивні канали, а відтак, комерційні банки стикаються з необхідністю вирішення протиріччя між прагненням до економії і необхідністю здійснення великих капітальних вкладень у інновації. У зв'язку з цим банки повинні провадити політику постійного моніторингу з тим, щоб витрати на інновації виявилися виправданими, тобто удосконалення банківських продуктів, розширення дистрибутивних каналів і покращення маркетингових стратегій, а також оптимізація організаційної структури та бізнес-моделі, мають сприяти у майбутній період генеруванню адекватного рівня доходів з тим, щоб забезпечити належний рівень ефективності банківської діяльності.

Слід зазначити, що реалізація інноваційної діяльності банків у нашій країні може супроводжуватись також рядом інших про-

блем об'єктивного та суб'єктивного характеру, що мають братися до уваги при розробці стратегії інноваційного розвитку банківських установ. Так, однією із перешкод у процесі реалізації ефективної інноваційної політики банків є дорожнеча інноваційних технологій, що суперечить завданню із забезпечення максимальної доступності банківських послуг для широкого загалу та серйозно підвищує ризики втрати конкурентних позицій банку на ринку саме унаслідок цінової політики. З іншого боку, істотною перешкодою на шляху активного впровадження банківських інновацій є те, що як і раніше значна частина населення має порівняно низький рівень доходів, що не дозволяє сформувати адекватний рівень ринкового попиту на інноваційні банківські продукти, які можуть коштувати дорожче, принаймні на початкових стадіях впровадження. Адже низька платоспроможність населення породжує його нездатність платити вищі ціни за більш якісну і високо-технологічну банківську продукцію.

Проблеми активного просування банківських інновацій на фінансовому ринку можуть також бути пов'язані із недостатньою затребуваністю банківських інновацій через невисокий рівень фінансової грамотності та недостатню інформованість клієнтів банків про наявність і можливості користування новітніми банківськими продуктами і технологіями, що істотно знижує їхню зацікавленість у використанні інноваційних банківських розробок. Сила звичок і традицій також можуть мати чималий вплив у цьому процесі, відображаючи неготовність ряду клієнтів сприймати послуги віртуального банку в силу потреби в індивідуальному підході та живому спілкуванні із банківськими працівниками. Тому прийняття нововведень з боку значної кількості учасників фінансового ринку може стати вагомим суб'єктивним фактором перешкодження розвитку банківських інновацій.

Варто зазначити, що такі суб'єктивні фактори можуть мати місце не лише з боку споживачів банківських послуг, а й з боку банків. Йдеться, передусім, про відсутність або нестачу кваліфікованого банківського персоналу в сфері інноваційної діяльності, що може стати істотною перешкодою як у процесі розробки інноваційних банківських продуктів і технологій, так і на стадії їх подальшого просування на відповідних сегментах фінансового ринку. Тому мала кількість висококваліфікованих фахівців, здатних працювати в інноваційній сфері, є ще одним вагомим фактором перешкодження активному розвитку банківських інновацій.

Не меншу роль у цьому перешкодженні можуть також відігравати об'єктивні чинники екзогенного характеру, зокрема, недосконалість законодавчої і нормативної бази, що визначає рамкові умови, які регулюють банківську діяльність, включаючи її інноваційну складову. Одним із завдань такого регулювання, наприклад, мала б бути чітка регламентація використання бізнесом і населенням електронного цифрового підпису. Адже питання безпеки під час проведення банківських трансакцій із застосуванням інтернет-технологій набувають першочергового значення в умовах карколомного зростання масштабів таких платежів і загострення загроз реалізації шахрайських схем, що породжує відповідну недовіру з боку банківських клієнтів та їхню низьку активність щодо користування інтернет-банкінгом.

Окрім законодавчого поля, вагомими об'єктивними чинниками, що обумовлюють труднощі інноваційного розвитку банків, також є:

- недостатній розвиток інноваційної інфраструктури в країні та її низький інноваційний потенціал;
- недостатня кількість інформації про кращі зразки сучасних технологій у банківському бізнесі розвинутих країн;

- обмежені фінансові і технологічні можливості банківських установ, що відображається на можливостях оперативно реагувати на запити ринку щодо новітніх банківських послуг;
- високий рівень усіх видів ризиків ведення бізнесу (політичні, фінансові, валютні, інвестиційні) та пов'язана із ними невизначеність строків реалізації інноваційного процесу;
- відсутність ефективної й узгодженої державної інноваційної політики, в тому числі і у фінансовій сфері, що зачіпає інтереси вітчизняних комерційних банків.

Таким чином, подолання перешкод не є питанням для вирішення лише комерційними банками, а й проблемою національного рівня, вирішувати яку необхідно комплексно, у процесі реалізації державної інноваційної політики, що має забезпечити стійкий розвиток економіки країни у процесі активного впровадження новітніх технологічних змін не лише у реальному секторі, а й у банківській системі.

Висновки. Банківські установи в сучасних умовах при формуванні власної стратегії мають розцінювати інноваційний вектор розвитку як найважливіший засіб забезпечення стабільності свого функціонування, економічного зростання і конкурентоспроможності, позаяк ефективність діяльності банку залежить від його здатності задовольняти певні потреби клієнтів. Результати впровадження таких нововведень можуть виявлятися у розширенні клієнтської бази банку, оптимізації його філіальної мережі й організаційної структури, збільшенні частки фінансового ринку, скороченні трансакційних витрат проведення банківських операцій, а також у забезпеченні стійкості функціонування банку в довгостроковій перспективі.

Банківські інновації є, по суті, бізнес-процесами, розвиток яких в сучасних умо-

вах здійснюється за трьома основними векторами, а саме:

- створення й упровадження інноваційних банківських продуктів та удосконалення існуючих банківських послуг;
- формування новітніх технологій просування банківських продуктів до кінцевого споживача;
- удосконалення організаційного й інформаційно-технологічного забезпечення банківської діяльності.

Економічна цінність банківських нововведень за вказаними напрямками визначається зростанням прибутковості, розширенням масштабів бізнесу і можливостей для подальшого реінвестування капіталу. В умовах зростаючої конкуренції на фінансових ринках банківські інновації будуть, передусім, спрямовані на залучення нових і утримання існуючих клієнтів, а також на розширення спектра банківських послуг і вдосконалення технологій їх надання відповідним споживачам. Це означає, що для того, щоб не втратити конкурентні переваги, банки мають постійно удосконалювати свої операції і послуги, впроваджувати більш прогресивні структури управління, які дали б змогу гнучко реагувати на мінливі зовнішні умови й одночасно забезпечували б якість своєї діяльності, контроль витрат і ефективності, тобто реалізовувати ефективну інноваційну стратегію свого розвитку.

Список використаних джерел

1. Балабанов И.Т. *Инновационный менеджмент* : учеб. пособие для вузов. СПб. : Питер, 2001. 303 с.
2. *Банковский менеджмент* : учеб. для вузов / под ред. О. И. Лаврушина. 2-е изд., перераб., доп. Москва : Кнорус, 2009. 560 с.
3. Васильєва Т.А. *Банківське інвестування на ринку інновацій* : монографія. Суми : СумДУ, 2007. 522 с.

4. Вахрушев Д.С., Кальсина Е.А. Влияние глобализационных процессов на инновационность банковской деятельности и факторы инновационных изменений в банковской системе России. Интернет-журнал "НАУКОВЕДЕНИЕ". 2013. Вып. 6, ноябрь – декабрь URL : <https://naukovedenie.ru/>.
5. Виноградова Е.П. Влияние глобализации на инновационное развитие в банковском секторе. URL : www.econ.msu.ru.
6. Гэлбрейт Дж.К. Новое индустриальное общество. Избранное / пер. с англ. Москва : Эксмо, 2008. 1200 с.
7. Друкер П. Бизнес и инновации / пер. с англ. Москва : ИД "Вильямс", 2009. 432 с.
8. Егоричева С.Б. Інноваційна діяльність комерційних банків: стратегічні аспекти : монографія. Полтава: ТОВ "АСМІ", 2010. 348 с.
9. Закон України "Про інноваційну діяльність" № 40-IV від 4 липня 2002 року. Відомості Верховної Ради України. 2002. № 36. С. 266.
10. Закшевский В.Г., Пашута А.О. Теоретические аспекты развития инновационных банковских продуктов на современном этапе. Вестник Воронежского государственного аграрного университета. 2015. № 3. С. 214–220.
11. Золотарьова О.В., Чекал А.А. Інноваційні банківські продукти та специфіка їх впровадження в Україні. Науковий вісник Херсонського державного університету. 2016. № 16. С. 112–115.
12. Козьменко С.М., Васильева Т.А., Леонов С.В. Маркетинг банківських інновацій. Маркетинг і менеджмент інновацій. 2011. № 1. С. 13–28.
13. Колодзєєв О.М. Методологічні засади забезпечення управління інноваційним розвитком економіки : монографія. Харків : ІНЖЕК, 2009. 240 с.
14. Маршалл А. Основы экономической науки / пер. с англ. Москва : Эксмо, 2007. 832 с.
15. Міщенко В.І., Шаповалов А.В., Юрчук Г.В. Електронний бізнес на ринку фінансових послуг. Київ : Знання, 2003. 278 с.
16. Муравьева А.В. Банковские инновации: факторный и структурный анализ информационных технологий. Банковские услуги. 2004. № 9. С. 2–37.
17. Просалова В.С., Николаева А.А. Современный подход к банковским инновациям. Финансы и кредит. 2014. № 22. С. 13–22.
18. Прохоров К.Н. Инновации в банковской сфере. Проблемы учета и финансов. 2014. № 4. С. 55–58.
19. Саченок Л.І., Нікіміна А.П. Удосконалення банківської системи України. Scientific Journal "ScienceRise". 2014. № 2. С. 134–137.
20. Синки Дж. Финансовый менеджмент в коммерческом банке и в индустрии финансовых услуг. Москва : Альпина Бизнес Букс, 2007. 1024 с.
21. Скиннер К. Будущее банкинга: мировые тенденции и новые технологии в отрасли / пер. с англ. Минск : Гревцов Паблишер, 2009. 400 с.
22. Смовженко Т.С., Егоричева С.Б. Инновационные стратегии зарубежных банков. Деньги и кредит. 2010. № 8. С. 51–56.
23. Степаненко О.П. Тенденції інноваційного розвитку банківської системи України. Актуальні проблеми економіки. 2012. № 6. С. 275–282.
24. Фінансове забезпечення інноваційного розвитку України : монографія / за ред. д.е.н., проф. М.І. Діби, к.е.н., доц. О.М. Юркевич. Київ : КНЕУ, 2013. 425 с.
25. Шумпетер Й.А. Теория экономического развития. Капитализм, социализм и демократия / пер. с англ. Москва : Эксмо, 2007. 864 с.
26. Яковенко С.Н. Генезис финансовых инноваций в деятельности коммерческих банков. Финансовая аналитика: проблемы и решения. 2015. №5. С. 42–52.

References

1. Balabanov, I.T. (2001). *Innovatsionnyiy menedzhment [Innovative management]*. St. Petersburg: Piter [in Russian].
2. Lavrushin, O.I. (Eds.). (2009). *Bankovskiy menedzhment [Banking management]*. Moscow: Knorus [in Russian].

3. Vasylieva, T.A. (2007). *Bankivske investuvannia na rynku innovatsii [Bank investment in the market of innovations]*. Sumy: SumDU [in Ukrainian].
4. Vahrushev, D.S., Kalsina, E.A. (2013). *Vliyanie globalizatsionnykh processov na innovatsionnost bankovskoy deyatelnosti i faktory innovatsionnykh izmeneniy v bankovskoy sisteme Rossii [The impact of globalization processes on the innovativeness of banking and the factors of innovative changes in the banking system of Russia]*. *Internet-zhurnal "NAUKOVEDENIE" – The online journal "SCIENCE STUDIES"*, 6. Available at: <https://naukovedenie.ru/>
5. Vinogradova, E. P. (2010). *Vliyanie globalizatsii na innovatsionnoe razvitie v bankovskom sektore [Influence of globalization on innovative development in a bank sector]*. Available at : www.econ.msu.ru.
6. Galbraith, J. K. (2008). *Novoe industrialnoe obshchestvo. Izbrannoe [The New industrial state]*. Moscow: Eksmo [in Russian].
7. Drucker, P. F. (2018) *Biznes i innovatsii [Business and innovations]*. Moscow: Izd-vo Vilyams [in Russian].
8. Yehorycheva, S.B. (2010). *Innovatsiina diyalnist komertsiiykh bankiv: stratehichni aspekty [Innovative activity of commercial banks: strategic aspects]*. Poltava: TOV "ASMI" [in Ukrainian].
9. *Zakon Ukrainy "Pro innovatsiinu diialnist" № 40-IV vid 4.07.2002 [Law of Ukraine on innovative activity № 40-IV from July 4 2002]*. (2002). *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy – Bulletin of Verkhovna Rada of Ukraine*, 36, 266 [in Ukrainian].
10. Zakshevskij, V.G., Pashuta A.O. (2015). *Teoreticheskie aspekty razvitiya innovatsionnykh bankovskikh produktov na sovremennom etape [Theoretical aspects of the development of innovative banking products at the present stage]*. *Vestnik Voronezhskogo gosudarstvennogo agrarnogo universiteta – Bulletin of the Voronezh State Agrarian University*, 3, 214-220 [in Russian].
11. Zolotariova, O.V., Chekal, A.A. (2016). *Innovatsiini bankivski produkty ta spetsyfika yikh vprovadzhennia v Ukraini [Innovative banking products and the specifics of their implementation in Ukraine]*. *Naukovyi visnyk Khersonskoho derzhavnoho universytetu – Scientific Bulletin of the Kherson State University*, 16, 112–115 [in Ukrainian].
12. Kozmenko, S.M., Vasylieva, T.A. & Lieonov S.V (2011). *Marketynh bankivskykh innovatsii [Marketing of banking innovations]*. *Marketynh i menedzhment innovatsii – Marketing and Management of Innovations*, 1, 13–28 [in Ukrainian].
13. Kolodizev, O.M. (2009). *Metodolohichni zasady zabezpechennia upravlinnia innovatsiynym rozvytkom ekonomiky [Methodological principles of providing of management innovative development of economy]*. Kharkiv: INZHEK [in Ukrainian].
14. Marshall, A. (2007). *Osnovy ekonomicheskoy nauki [Principles of economics]*. Moscow: Eksmo [in Russian].
15. Mishchenko, V.I., Shapovalov, A.V., Yurchuk, H.V (2003). *Elektronnyi biznes na rynku finansovykh posluh [Electronic business in the financial services market]*. Kyiv: Znannia [in Ukrainian].
16. Muravyeva, A.V (2004). *Bankovskiyeh innovatsii: faktorny i strukturnyy analiz informatsionnykh tekhnologiy [Banking innovations: factor and structural analysis of information technologies]*. *Bankovskiyeh uslugi – Banking Services*, 9, 2–37 [in Russian].
17. Prosalova, V.S., Nikolayeva, A.A. (2014). *Sovremenny podkhod k bankovskim innovatsiyam [Modern approach to banking innovations]*. *Finansy i kredit – Finance and Credit*, 22, 13–22 [in Russian].
18. Prokhorov, K.N. (2014). *Innovatsii v bankovskoy sfere [Innovations in the Banking Sphere]*. *Problemy ucheta i finansov – Accounting and Finance Problems*, 4, 55–58 [in Russian].
19. Sachenok, L.I., Nikitina, A.P. (2014). *Udoskonalennia bankivskoy systemy Ukrainy [Improvement of the banking system of Ukraine]*. *Scientific Journal "ScienceRise"*, 2, 134–137 [in Ukrainian].
20. Sinkey, Joseph F. Jr. (2007). *Finansovyy menedzhment v kommercheskom banke i v industrii finansovykh uslug [Commercial bank financial management in the the financial-services industry]*. – Moscow: Alpina Biznes Buks [in Russian].

21. Skinner, Chris (2009). *Budushcheye bankinga : mirovyye tendentsii i novyye tekhnologi v otrasli* [The future of banking in a globalised world]. Minsk: Grevtsov Pablisher [in Russian].

22. Smovzhenko, T.S. & Egorycheva S.B. (2010). *Innovatsionnyye strategii zarubezhnykh bankov* [Innovative strategies of foreign banks]. *Dengi i kredit – Money and Credit*, 8, 51–56 [in Russian].

23. Stepanenko, O.P. (2012). *Tendentsii innovatsiinoho rozvytku bankivskoi systemy Ukrainy* [Trends in innovation development of the banking system of Ukraine]. *Aktualni problemy ekonomiky – Actual problems of the economy*, 6, 275–282 [in Ukrainian].

24. Dyba, M.I. (Eds.). (2013). *Finansove zabezpechennia innovatsiinoho rozvytku Ukrainy* [Financial support of innovative development of Ukraine]. Kyiv: KNEU [in Ukrainian].

25. Shumpeter, J.A. (2007) *Teoriya ekonomicheskogo razvitiya. Kapitalizm, sotsializm i demokratiya* [The theory of economic development. Capitalism, socialism and democracy]. Moscow: Eksmo [in Russian].

26. Yakovenko, S.N. (2015). *Genezis finansovykh innovatsiy v deyatelnosti kommercheskikh bankov* [The genesis of financial innovations in the activities of commercial banks]. *Finansovaya analitika: problemy i resheniya – Financial Analytics: Problems and Solutions*, 5, 42–52 [in Russian].

Стаття надійшла до редакції 14.05.2019.